

Історія одягу з давніх часів до наших днів є ніби дзеркалом, в якому віддзеркалюється уся історія людства. Кожна країна, кожен народ в окремі періоди свого розвитку накладають свій відбиток, свої специфічні риси на одяг людей.

МОДА МИНУЛИХ ТИСЯЧОЛІТЬ

Ренесанс

Мода Ренесансу, пов'язана з подальшим розвитком людини й усвідомленням нею своєї індивідуальності, зародилася насамперед в Італії – колиці епохи Відродження. Італія ще у період середньовіччя належала до найбільш цивілізованих і культурних країн Європи, де живі були традиції античної культури і свідомість своєї історичної значимості. Мірилом якості, твором мистецтва тут була античність. Віра у оновлення й відродження цього незабутнього періоду, мабуть, найсильніше всього жила у Франції, яка була не тільки центром культурного та суспільного життя країни, а також поєднувалась своїм економічним процвітанням із виробництвом тканин і модних виробів. Умови виникнення нової моди – моди Ренесансу – тут були найсприятливіші.

Найважливішою рисою нової моди є те, що вона не оголювала людське тіло і його окремі частини, як антична культура, не підкреслювала їх, як натуралістично орієнтована готика у період свого найвищого розквіту, а змогла зрозуміти його як щось пластично ціле. За усієї індивідуальності, яка притаманна цій моді, вона спромоглася створити тип – ідеал одягу для жінок і чоловіків епохи Ренесансу, який став взірцем для усіх шарів суспільства. Загальна гуманістична ідея Відродження із своїм відкриттям, із спогадами про античний світ, що набуває виявлення у ренесансній моді, в її ритмічному членуванні одягу, в помірному підкреслюванні основних частин тіла. Нова мода відхилила від минулого усе, що не відповідало її гармонічному розумінню симетрії та помірності, вона також зуміла уникнути надмірно екстравагантних деталей у моді попереднього періоду. Вона відмовилася від неприродного розміщення пояса, іноді розміщеного надто низько на стегнах, іноді – надто високо над талією, відкинула довгі гостроносі черевики, глибокі гострі вирізи сукні, витягнуті кутами рукави, й усі високі капелюхи. Замість усього цього мода Ренесансу встановила нові канони, що відповідали тодішнім ідеалам. Більш того, вона продиктувала точні правила краси, які дійсні й дотепер: висока фігура, широкі плечі, тонка талія, красивий рот, білі зуби, червоні губи, шляхетні рухи й статна фігура. Нова мода звертала також увагу на зачіску і колір волосся, на форму грудей і зріст людини. Основними при цьому були людські критерії й тому, природно, що вона виступала проти неприродності готичної моди.

Найважливішою умовою краси, як її розуміли в Італії, й до Ренесансу, та в часи його розквіту і згодом було, наприклад, біляве волосся. Цю вимогу здійснювали різними засобами. Тоді італійські жінки знали кілька способів зміни кольору волосся. Волосся фарбували у потрібний колір чи одягали на голову щось на зразок сучасних перук з накладного волосся яскравого жовтого кольору, завдяки чому й досягали потрібного ефекту. Італійська світська архітектура Ренесансу враховувала цей момент і у разі перебудови лоджій в будинках передбачали такі зручні місця, де можна було знебарвлювати волосся природнім шляхом. Для цієї мети жінки використовували спеціальні капелюхи, так звані *солана (solana)*, які оберігали обличчя від сонця і водночас сприяли знебарвленню волосся, яке клали на криси цього капелюха.

Однак, головною вимогою нової моди був природно високий лоб, не обрамлений волоссям. Плавність ліній лоба мали не порушувати навіть брови, які вищипували не лише жінки, а й чоловіки, як приписувала мода, про що повідомляє Балтазар Кастильйоне у своїх записках від 1516 р.

Гримувannya обличчя було мистецтвом, яким володіла кожна жінка. Керівництво Катерини Сфорца ознайомлює нас зі всіма прийомами, які використовували у разі накладення гриму на обличчя. У волосся вплітали нитки перлів і коралів, волосся прикрашали спеціальними сіточками та накідками. Усі модні вимоги точно виконували і кожен італійський портрет епохи Ренесансу є тому підтвердженням.

Як усе, так і мода в період Ренесансу була науково деталізована. Ренесанс створив першу літературу про одяг, перші керівництва про те, як одягатися і гримуватися, як найкраще відповідати вимогам сучасної моди.

Ці вимоги сформульовані в італійській літературі з рідкісним широкосердям. Влучні виписки з неї зробив Алессандро Пікколоміні в 1538 р., вони – у вигляді діалогу двох італійських дам, Рафаели і Маркети. Коли наївна Маркета запитує більш досвідчену Рафаелу про те, що є найважливішою особливістю моди, то Рафаела цілком відверто їй відповідає, уроріз зі всіма церковними настановами, що мода має бути «багатою», що сукня має бути широкою, з безліччю складок. Жінки тієї епохи носили сукні двох видів – спідню з довгими рукавами і поверх неї – верхню, щось на зразок халата з широкими рукавами, яке мало назву *гамурра (gamurra)*.

Маркета і Рафаела далі розмовляють про матерії, які мають бути як можна тоншими і якіснішими, бо якщо людина одягається в сукно, то має в ньому вигляд, як в чернечій рясі.

Флоренція, яка розбагатіла саме на виробництві суконних тканин та вивезенні їх за кордон, сама надавала перевагу шовковим тканинам, парчі, оксамиту тощо. Жорсткі й важкі для шиття тканини, як, наприклад, парча з великим візерунком, найчастіше усього з мотивами гранатового яблука, диктують новий крій і нове драпування зі складок. Жіноча сукня XV століття призначена таким чином, аби створити широкі, симетричні фалди, що нагадують спокійний ритм ренесансної архітектури. Сукня, яка в період готики тісно облягала фігуру й спадала униз із тендітних, підкреслено опущених плечей, тепер набагато більше втілює тілесність і об'ємність. Готичний натуралізм, до якого прийшла північна мода у свій кульмінаційний період, тут повністю відкинута.

Уперше в цей період жіночий одяг став суворо ділитися викройкою на довгу спідницю і ліф, часто-густо зашнурований, з маленьким овальним вирізом. Пропорційним співвідношенням ліфа і спідниці італійська мода виявляє свій ідеал рівноваги окремих частин тіла, тобто тенденції, аналогічні тим, що ми бачимо в італійській архітектурі, яка нібито «зшита за міркою людини».

Коли, наприклад, Г.Велффлін слідкує за зміною в італійській архітектурі, то він порівнює її насамперед з костюмом тієї епохи. Архітектурі йому здається одягом «... проекцією людини і її тілесної оболонки на зовнішній вигляд будинків. Простір, який створюється завдяки зведенню стелі та стін, епоха створює точно так, як створюється стилізація тіла та рухів, й створює їх такими, якою б вона хотіла бути сама і в чому бачить істинну цінність й значення».

З початку виникнення ліф жіночої сукні мав простий прилягаючий рукав. Потім було покинчено з пережитками середньовіччя, в тому числі з довгими кутоподібними смугами матерії, що відходили від рукавів. Ці «кути», які заважають руху, стали лише нібито емблемою вищих шарів суспільства. Певна річ, що ренесансна мода, як мовили її теоретики й головним чином – жінки, насамперед має бути багатою. І це багатство виявлялося не тільки в дорогих тканинах та їхніх візерунках, а також і у оформленні рукавів.

Вузкий елегантний рукав ренесансної сукні у другій половині XV століття, спочатку на ліктях, а потім і у проймах, був розрізаний і у такий спосіб в деяких місцях відкрив спідню білу білизну. Імовірно, що примхливу деталь в її первісному вигляді можна пояснити вимогою часу приділити особливу увагу вправності, рухливості й гнучкості. Спочатку цими розрізами була намічена «механіка» людського тіла, бо рукава були звільнені саме у місцях найбільшої напруги тканини.

Врешті-решт цій тенденції був підпорядкований крій сукні, внаслідок чого ліф був відділений від спідниці. Спочатку розрізи робили по швах. Первісно вони були вертикальні й мали форму фруктової кісточки чи яйця і лише пізніше, в XVI столітті, рукава стали розрізати в усіх напрямках і ділити на різні частини – у вигляді квадратів, морських зірок та інших фігур. Водночас з'являється поєднання двох фарб в одязі, двох матеріалів – це, власно, початок деформації сукні, що є особливістю маньєризму. Спідня білизна тепер стає найрозкішнішою частиною одягу, бо матеріал білого кольору дотепер залишається одним з найдорожчих.

На кінець XV століття вартісні й трудомісткі рукава, які шили для дорогих суконь, відокремили від ліфа й тепер стали прикріпляти до нього на плечі лише смужками з тканини чи стрічками. Крім того, ренесансний рукав став тепер відігравати і нову роль, а саме – роль знака станової відзнаки, яку він уже виконував раніше в готичній та візантійській моді. Отже, примхи моди мінливі: одного разу вже надали роль знака відзнаки римській тозі, іншого разу – рукавам, а в майбутньому, можливо, цю роль виконуватимуть якісь інші деталі одягу.

В чоловічій моді Ренесансу панували дві лінії. Так само, як в античний час, в період Відродження молоді люди і франти ходили в короткому вельми яскравому костюмі; основою його постійно була антична туніка, яку середньовічна

мода наділила рукавами, а також доповнила різноманітними ексцентричними деталями. Цей одяг, що називався колись *джіорнеа (giornea)*, зазвичай досягав колін, проте інколи був набагато коротшим і відкривав облягаючі ексцентричні штани, зшиті з матерії різного кольору.

В попередні періоди цей одяг просто збирався поясом у складки. Під час Ренесансу це драпування одягу і поділення його поясом навпіл досконально оформляє кравець. І оскільки в дану епоху модними є візерунчаста парча, оксамит і камчатні тканини, рисунок яких загубився б у звичайних складках, то тепер кравці зшивають матеріал в симетричні округлі фалди, наскільки це дозволяла жорстка тканина та її візерунок. Інший тип чоловічих плащів, що мали назву *тапперт (tappert)*, за зазначеними причинами, сприймався просто як гладеньке церковне убрання.

До другої лінії належить чоловічий плащ із вшитими рукавами і широким коміром, багато призборений і спадаючий з плечей до самої підлоги. Це нібито подальший розвиток і продовження античної тоги. Хоча це був цільовий одяг, однак зберіг і символічне значення, такий плащ через свій «достойний» характер став емблемою вчених, літніх людей та інтелігенції. І не дивно, що цей класичний одяг вершини Ренесансу зберігся й дотепер і в усьому світі використовується як офіційний університетський одяг для різних церемоній. Історія даного плаща є тривала. Імовірно, розпочинати її слід з Франції, проте тільки в «інтелектуальній» Італії, коли у ренесансному русі таку видатну роль розпочали відігравати вчені та поети, цей гідний одяг набув свого справжнього значення. У Франції він відігравав «розрізнявальну» роль. По-різному одягалися лицар, монарх і суддя.

В Італії ж влада інтелекту була настільки сильною, що плащ вченого запозичували і монархи, і дворяни тощо. Таким чином, цей плащ став першою ознакою того, що світська інтелігенція тепер розпочинає бути поважаєма за свій світогляд, знання і міркування, а також за ту користь, яку приносить суспільству. Художники, які раніше були ремісниками, тепер стають майстрами, вченими.

Леонардо да Вінчі конструює свої машини, архітектори і художники вивчають перспективу, а пануючі класи виявляють інтерес до усякого роду відкриттів, пам'яток мистецтва, до математики, астрономії та інших наук. В Італії епохи Ренесансу створюються умови для виникнення невеликої, проте дуже значної групи – світської інтелігенції, якої аж до готики зовсім не існувало. І «плащ вченого», яким користувалися усі шари населення, є вираженням цього в моді.